

DAMAK

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés	3
2. Damak bemutatása	5
3. Örökségünk, értékeink	8
4. Eltérő építészeti karakterek bemutatása	12
5. Építészeti útmutató	17
<i>Telepítés</i>	
<i>Magasság</i>	
<i>Tetőhajlásszög</i>	
<i>Tetőforma</i>	
<i>Színek</i>	
<i>Kerítések</i>	
<i>Kertek</i>	
<i>Erkélyek, tornácok</i>	
<i>Anyaghasználat</i>	
<i>Ajtók, ablakok</i>	
<i>Kapuk</i>	
<i>Homlokzatképzés</i>	
<i>Részletek, anyaghasználat</i>	
6. Mai példák	38
7. Utcák, terek	41
8. Hirdetések, reklámtáblák	43
9. Sajátos építményfajták	44
10. Impresszum	45

BEVEZETÉS

Damak településképi arculati kézikönyve bemutatja az Árpád-kori település történelmét, történeti leírását, a helyi természeti és épített értékeit. Célunk volt, hogy egy összetett, közérthető kiadványt készítsünk mind a helyi lakosok számára, mind a település iránt érdeklődőknek. Kiemelt szerepet szántunk az általunk szakmai szempontból legmegfelelőbb építészeti megoldások bemutatására.

A település szerkezeti egységét megeremtő esztétikus utcaképek kialakítása kiemelten fontos. Az épületek homlokzata, a színek, a nyílászárók típusai, illetve a kerítések megfelelő kiválasztása elengedhetetlen. A javasolt, illetve a kerülendő megoldásokat fotókkal, ábrákkal igyekeztünk szemléltetni. Reméljük, hogy a kiadványban összeállított tudásanyagot a gyakorlatba is sikerül átültetni, akár egy épület kisebb-nagyobb felújításánál, vagy egy új ház építésénél. Számunkra fontos a település hagyományos képének megóvása, a tudatos építészet alkalmazása. A dokumentum nem tekinthető lezártnak, hanem az egy folyamatosan kiegészülő, szemléletformáló kiadvány.

DAMAK BEMUTATÁSA

Damak egy északkelet-magyarországi, cserhádi kis település Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, amely dombokkal körülvett völgyben fekszik. Edelénytől 6,5 km-re, Miskolctól 30 kilométerre, Hegymegtől 5 km-re és Laktól közel 7 km-re található.

Damak Árpád-kori település, melynek nevét 1279-ben említi először oklevél Domok néven. A falu az Örsúr nemzetség birtokához tartozott, akiket Anonymus leírása említett először. *"Acsád fia, a honfoglalás idejében Árpád vezértől, ki seregét a Nyárádig vezette, Kács (Casu) vidékén nagy földet kapott szállásul s utóbb a Nyárád forrásánál az Örsúr várának nevezett erősséget építtette."* Györffy György is az Örsúr nemzetséget jelöli meg Borsod vármegyéről szóló leírásában a megye ősfoglaló nemzetségeként, miszerint a krónikák is itt jelölik meg Örs vezér szállásterületét. Damak a XX. század végéig Edelény város részét képezte, de a helyi lakosság döntése alapján kiváltak és önállósultak. Edelénynek és környékének történelme szinte egyidős az emberiséggel, hisz már az alsó-paleolitikum időszakából találtak úgynevezett "kavicsiparhoz" tartozó eszközöket a Kisakácosban, melynek korát 400-200 ezer év körül valószínűsítik. A török megszállás alatt hódoltság terület volt, és mint ilyen, elnéptelenedett. Edelény és a hozzácsatolt települések fő megélhetési forrása a mezőgazdaság volt a középkorban és a feudalizmus időszakában. A mezőgazdasági munkásság különböző rétegei (cselédség, idénymunkások, béresek, kocsisok, szolgák, pásztorok, uradalmi iparosok stb.) már a feudalizmus korában is léteztek.

1. térkép: Az első katonai felmérés (1763-1787)

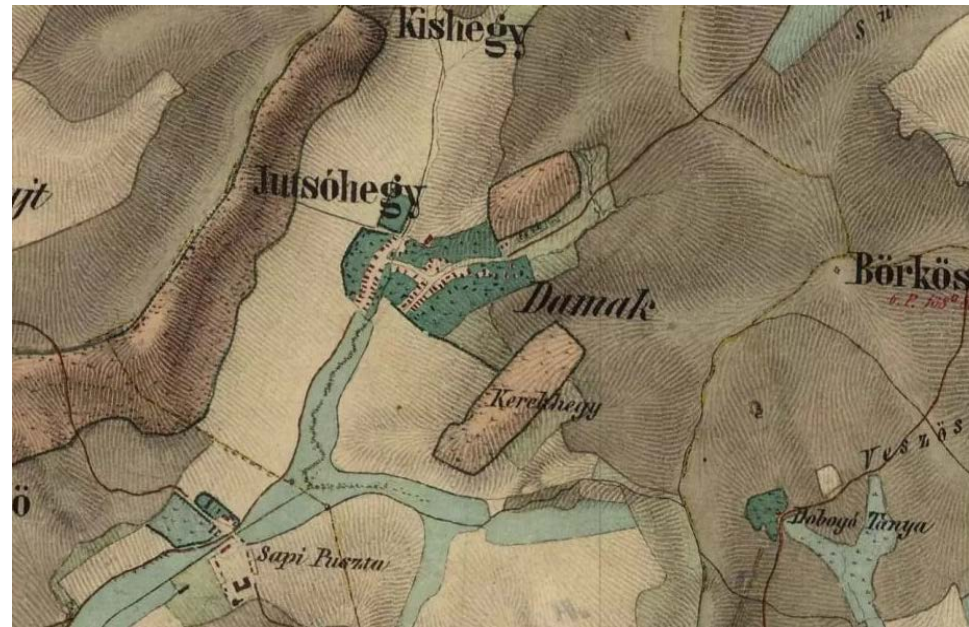

6|

Az első komolyabb gazdasági változás 1838-ban történt, amikor a Coburgok a térségben cukorgyárat létesítettek. 1873-ban a szomszédos településekhez hasonlóan itt is kolera járvány pusztított, majd 1874-ben tűzvész sújtotta a falut.

A Bódva-völgy újabb gazdasági fellendülését a XIX. század végi és a XX. század eleji iparfejlesztés jelentette, melynek kapcsán a vállalkozók közül egyre többen igyekeztek megszerezni az Edelény környéki szénterületek bányászati jogát. A II. világháború előtt a lakosság földműveléssel foglalkozott. A háború után a termelőszövetkezetek és a környékbeli bányák adtak munkát a településen élők nagy többségének. A rendszerváltás után a szövetkezetek megszűnésével és a bányák bezárásával az itt élő emberek jelentős része munkanélkülivé vált.

A falu képe sokat szépült és fejlődött az elmúlt években. Megépült a vezetékes ivóvíz, a gáz- és szennyvízhálózat és minden út aszfaltborítást kapott.

2. térkép A második katonai felmérés (1806-1869)

Damak községet természetes kapcsolatai ma is Edelény városához kötik. A 2015. január 1-i adatok alapján állandó lakosainak száma 246 fő.

A helyben dolgozók fő megélhetési forrása ma is a mezőgazdaság. Edelény irányából érkeve először a község külterületéhez tartozó Sáppusztán haladunk el, ahol pálinkafőző és hotel épült. A település határában található őshonos gyümölcsfajták biztosítják az alapanyagot a feldolgozáshoz.

Damak morfológiai szempontból szalagtelkes völgyi falu, ahol a település a Damaki-patak mentén a völgyben épült. A község Sáppusztá felőli oldalán a patak mentén kétoldalt széles zöld sáv található, így két párhuzamos utca alakult ki, melyek a közösségi ház mögött találkoznak, majd „X”-alakot képezve újra szétnyílnak. A falu végén, a két utca közötti zöldterületen helyezkedik el a község temploma, amely már nem teljesen a völgyben épült, ezért a Cserehát környező lankáival együtt meghatározza a településképet. A völgy északnyugati oldalán, a dombtetőn, a szőlősorok tetején kivillannak a világos épületek, cseréptetős prэшázak.

Beépítési forma szerint előkertes beépítés jellemzi, oldalhatáron álló épületekkel.

Tekintettel arra, hogy a település vezetői törekednek a falu ismertségének és látogatottságának növelésére, csatlakoztak a település és a vidék értékeit, hagyományait bemutató színes és minőségi programsorozathoz „Pálinka túra Damak községben” címmel, továbbá az „Itthon vagy - Magyarország, szeretlek” megnevezésű programsorozathoz. A Millennium évében épített világháborús emlékpark és közösségi ház napjainkban is az ünnepi rendezvények helyszínéül szolgál.

Damak látképe a szőlőhegyről, lent a millenniumi emlékmű és a közösségi ház

ÖRÖKSÉGÜNK, ÉRTÉKEINK

Damak református község, kevés görög és római katolikus lakossal rendelkezik. A település első templomáról nem lehet sokat tudni. A második, 1785-ben kőalapra épült, zsindeletű, a maiánál kisebb templomot 1898-ban átépítették. Nem tisztázott, hogy miért, de nem sokáig felelt meg rendeltetésének. A mai, harmadik templom a régi helyén, a nyugati homlokzat előtti tornyával együtt 1913-ban épült. Orgonája a II. világháború alatt tönkrement. A 75 kg-os harangját Jüsztel János öntötte Egerben. Az épület nem áll műemléki védelem alatt, viszont a templom és környezete településképi jelentősége miatt az örökségünk fejezetben szerepel. A környező épületek rossz állapotúak, felújításra szorulnak.

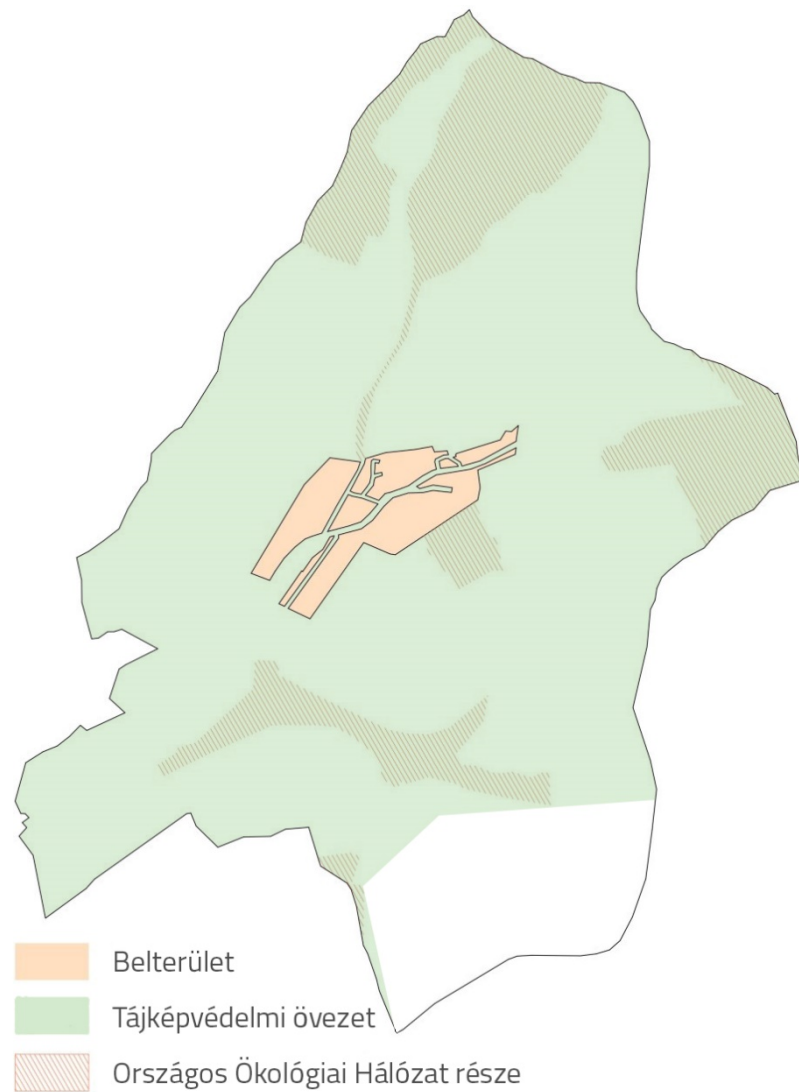

Damak régi lakóházai, présházai

A településen találunk néhány lakóházat, melyek a XX. század eleji, észak-magyarországi népi építészet emlékeit őrzik. Koruk alapján hozzávetőlegesen száz évesek. Ezek az épületek településképi értéket is képviselnek.

A szőlőhegyen ennél fiatalabbak azok az épületek, amelyek a szőlő-és bortermeléshez kötődnek. A terület megtartotta egykori karakterét, a telkek nincsenek egymástól kerítésekkel elválasztva, melynek kapcsán a többnyire fehér, vagy világos színű épületek szinte „úsznak a zöldben”. Az épületek, melyeknek egyes részletei gondosan megmunkáltak, tájképi értéket képviselnek. A lakó- és présházak műemléki védelem alatt nem állnak, de megőrzésre, néhányuk felújításra szorul.

Természeti értékek

A Damaki-patak környezetét és a Csereháthoz tartozó külterületi erdős részeket érinti az ökológiai hálózat ökológiai folyosó övezete, továbbá a község területének jelentős része a tájképvédelmi övezetbe sorolandó. A természetvédelmi értékkategóriákkal érintett területek (ökológiai folyosó övezete, tájképvédelmi övezet) településképi szempontból meghatározó területeknek tekintendők. A település igazgatási területének négyötöde mezőgazdaságilag hasznosított terület, ezen belül is a nem öntözött szántóföld az uralkodó. Jelentősebbnek tekinthető még az erdőterületek aránya. Ezáltal a területi elhelyezkedés lehetőséget ad a turizmus fejlesztésére, az idelátogatók csendes környezetben tölthetik el szabadidejüket.

Természetföldrajzilag Damak település a Nyugati-Cserehát része, mely egykor erdővel fedett terület volt és az erdeit elsősorban a múlt század nagy erdőirtásai ritkították meg. A területnek ekkor még 44%-a erdősült volt (1853-ban már csak 36%, 1943-ban 22%). A Sajó–Bódva–Hernád közötti dombvidékre délről egykor mélyen benyomult az alföldi tatárjuharos lösztölgyes, csak az északi részeken váltotta fel azt a cseres-tölgyes. A Rakaca völgyének környékén foltokban megjelenik a gyertyános- és melegkedvelő tölgyes is. Keményebb kőzetten néhol száraz- és félszáraz gyepek, borókás legelők is vannak, innen említhető a harangcsillag. A völgytalpon égeres ligeterdőt találunk. Kiterjedt foltokat borítanak a telepített fenyvesek és az akácok. A számos fátlan terület nagy része mocsárrét, nedves magaskórós. Ezekből kiemelhető a forrásperje és a keleti békakórós. A cseres-tölgyesek szegélyén jellegzetes legelőerdők található idős tölgyekkel. A terület legelőin, szántóin és parlagjain tömeges a vetési oroszlánszáj, azonban ritka a légyfogó.

A természeti értékek kapcsán kiemelendő, hogy a község nyugati, északnyugati részein híres szőlőültetvényeket találunk, mely több évszázados hagyományokra tekint vissza.

ELTÉRŐ ÉPÍTÉSZETI KARAKTEREK BEMUTATÁSA

DAMAK

4

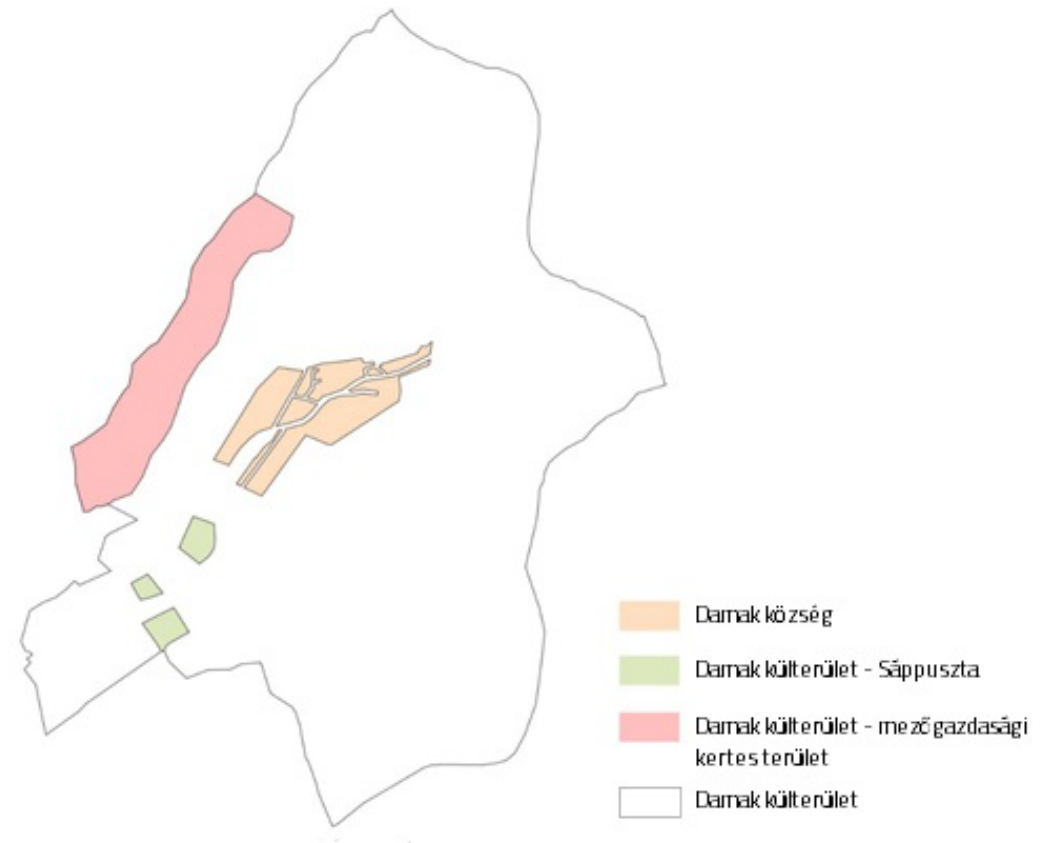
Damakon - az arculati jellemzők tekintetében - négy eltérő karakterű területrész különböztethető meg.

A belterület, amely nagy részben lakóépületeket tartalmaz.

A település külterületén, már a korábbi térképeken is fellelhető Sáppuszta neve. Itt jelenleg a pálinkafőző és hotel, illetve néhány gazdasági épület található. A terület építészeti karaktere eltér a faluszerkezettől, ezért külön karakterként határoljuk le.

A harmadik karaktert a domboldalban, a falut teljes hosszában végigkövethető mezőgazdasági kertes területek, illetve az itt elhelyezkedő épületek alkotják.

A negyedik karaktert a külterület képviseli, mely természeti értékekben gazdag, beépítésre nem szánt területként írható le.

Damak község

Damak, ahogy Borsod-Abaúj-Zemplén megye falvainak többsége, mindössze néhány utcával rendelkező település, ahol a fésűs beépítés a meghatározó. A házak jellemzően előkerttel kapcsolódnak a közterülethez. Az eredeti telepítés az utcára merőleges jeleget mutatott, mely az újabban épült épületek esetében néha már megváltozott.

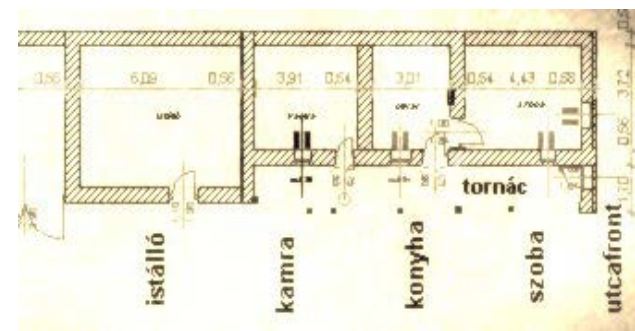
Az épületek építészeti formavilága, valamint kora változatos. Jelentős számban találunk a II. világháború után épült sätortetős típusházból, ugyanakkor a település egykori arculatára utaló, hagyományos lakóházak is jelen vannak. Ezek a lakóházak a XX. század elejéről származnak, néhányuk már átesett kisebb- nagyobb átalakításon, találunk azonban olyanokat is, melyek teljesen megőrizték a palóc népi építészet stílusjegyeit. Az utcaszerkezetből is adódóan sok a zöldfelület a községben.

Építészettörténeti előzmény bemutatása

Damak községben az észak-magyarországi tájegységre jellemző lakóházak épültek. A két-három szobával és egyéb helyiségekkel rendelkező parasztházakat az utcára merőleges helyzetben építették, téglá- vagy kőalappal, amelyen a vályog anyagú felmenő fal nyugszik. Ezek a házak dupla ablakkal néznek az utcára, és többségük oszlopos tornáccal rendelkezik. Jellemző az oldaltornác, de akad homloktornácos kivitelben készült ház is. Az oszlopok fából, vagy égetett téglából készültek. Érdekesség, hogy a kör keresztmetszetű oszlopok egyes parasztházaknál íves téglából vannak megépítve.

A tájegységre jellemző hagyományos építészeti meghatározó eleme az oromzatos csonkakonty és a fűrészelt deszkaoromzat, ami Borsod-Abaúj-Zemplén megyében kisebb felületű volt, mint Nógrád megyében. Az itteni épületeknél jellemző, hogy az épület végénél gazdasági épületszárny is csatlakozik a fő szárnyhoz.

A hátsó udvarban különféle gazdasági épületek helyezkedtek el, a főépülethez épülve az ól, hátul a göré.

Damak külterület - Sáppusztza

A településtől keletre, a község külterületéhez tartozó Sáppusztán található a Sáppusztai Pálinka és Wellness Panzió. Az egykori nemesi kastély helyén épült Sáppusztai Pálinkafőzde felső emelete ad otthont az igényesen kialakított, modern berendezésű, saját fürdővel ellátott szobáknak. A kertben kellemes fedett-nyitott pihenőtér kapott helyet, amely kerti sütőkkel és kemencével várja a vendégeket. A panzió tökéletes családok, kisebb baráti társaságok kellemes időtöltéséhez.

A település felé vezető úton, a község határában található egy mezőgazdasági telep, ahol állattartással foglalkoznak.

Damak külterület - mezőgazdasági kertes terület

A község külterületén, a településtől nyugati-, északnyugati irányban, a domb oldalában szőlő- és gyümölcsültetvények terülnek el, a dombtetőn pedig a tevékenységhez kapcsolódó épületek helyezkednek el. A területről szép kilátás nyílik a lakott területre, illetve a szomszédos Balajt községre is.

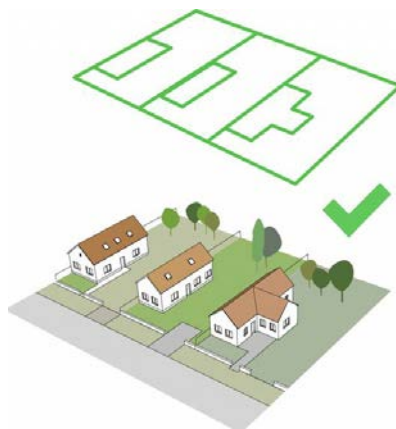
Építészeti szempontból az itt elhelyezkedő épületek stílusban illeszkednek a faluban lévő hagyományos épületekhez. A szőlősorok tetején található épületeket kerítések nem választják el, szervesen illeszkednek a tájba. Színük általában fehér, cserépfedéssel, sötét színű fa nyílászárókkal. A terület az épületekkel együtt meghatározó tájképi jelentőséggel bír.

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

Damak község

Az építészeti útmutatóban szereplő ajánlásainkkal szeretnénk segítséget nyújtani az építészek és az építtetők számára, hogy a településen olyan épületeket, épületfelújításokat valósítsunk meg a jövőben, amelyek megőrzik a település egyedi hangulatát.

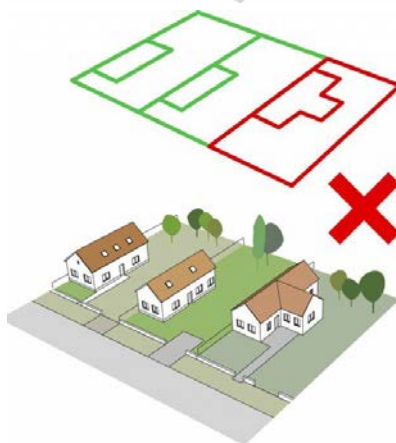

TELEPÍTÉS

Damak községben az előkertes telepítés jellemző, az azonos méretű előkertek adják az egységes utcaképet.

A településen az oldalhatáron álló, utcára merőleges rendszerű kialakítás a leginkább jellemző.

Új ház építéskor javasolt az utcában meglévő épületek telepítéséhez illeszkedni. Az épületet indokolatlanul visszahúzni vagy elforgatni a jellemző tengelytől nem javasolt.

MAGASSÁG

Településképi szempontból indokolt, hogy a jelenlegi szövetbe újonnan beilleszteni kívánt házak hasonló építménymagassággal épüljenek, mint a már meglévő épületek.

Általában az egyszintes házak kialakítása jellemző, a község délnyugati oldalán, a Szabadság úton található többszintes épületek is. Az építménymagassággal a szomszédos házakhoz ajánlott illeszkedni, általános esetben javasolt az egyszintes kialakítás.

A képen példa látható a tetőhajlásszög és a magasság illeszkedésre.

TETŐHAJLÁSSZÖG

A községben a meglévő lakóépületek tetőhajlásszöge javarészen 35-45 fok közötti.

A meglévő településszövetbe épülő új házak is hasonló tetőhajlásszöggel épüljenek, mint a környezetükben lévők.

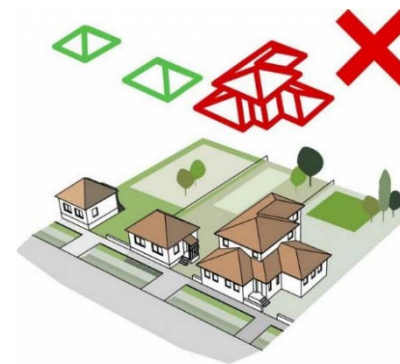
TETŐFORMA

A településen lévő tetőformák általában kontyolt nyereg- vagy sátoztetők, néha manzárdos kialakításban.

A nyeregtetős vagy ritkábban sátoztetős házból álló utcaképbe nem javasolt tördelt, összetett tetőformájú épület építése, hanem a Damakon már meglévő tetőformák használata javasolt.

A manapság divatos, „mediterrán” tetőhajlásszögű, tetőformájú ház nem illeszkedik a település karakterébe, ezért ilyen tetőformájú épület építése nem javasolt.

A képeken példa látható a hagyományos értékekhez illeszkedő tetőformára.

SZÍNEK

A homlokzatok színvilágára a világos színek jellemzők, új építésnél és felújításnál is ajánlott a fehér vagy a pasztellszínek világos árnyalatainak használata. Kerülni kell a harsány, élénk színek alkalmazását.

Nem elfogadhatók a rikító fémlemezfedések vagy burkolatok tervezése.

A képeken példa látható a településre illeszkedő színhasználatra.

Javasolt a fehér vagy a világos tónusú, pasztellszínű vakolat és a sötét színű nyílászáró kialakítása.

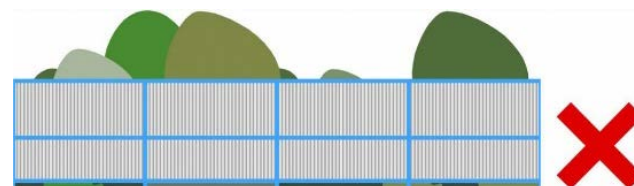
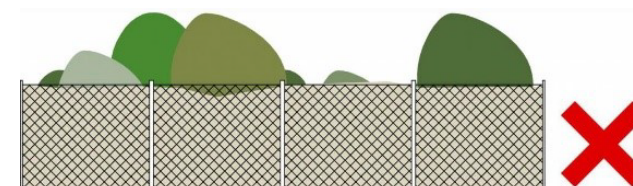

KERÍTÉSEK

A településen fontos az utca és a lakóingatlan területének elválasztására szolgáló kerítések egysége. Damak községben hagyományosan az áttört kerítés kialakítása jellemző, azonban a szőlős-gyümölcsös kertek kerítéssel nem kerülnek leválasztásra.

Javasolt a léckerítés használata. A kezeletlen felületű, tömör, betonelemes kerítés tervezése kerülendő.

Utcafronton kerüljük a teljesen áttört nád-, vagy drótfonatos kerítés alkalmazását.

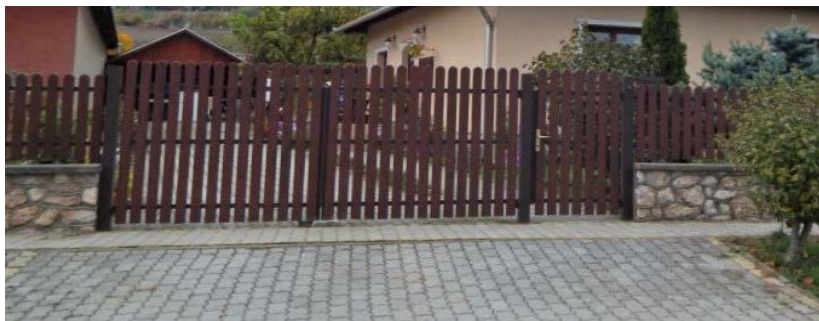
Jellemző példák:

Korai előzménypéldák a vessző-, vagy a léckerítés. A faanyagú deszka kerítést gyakran fűrészelt mintával díszítették. A hasonló színű, magasságú kerítés településképi szempontból előnyös.

Ma is találunk szép fakerítéseket a településen.

Damakon számos lakóház kerítését szépen felújították az utóbbi években. Sok szép példát találunk fakerítésre, melybe különféle organikus vagy geometrikus mintát fűrészelték. Ezek a kerítések általában lábazat nélkül készültek, de létezik olyan is, ahol tömör lábazat készült, kőburkolattal. Javasolt a fakerítés színét sötétebb árnyalatokból választani, a lábazat anyagát pedig természetes anyaggal burkolni.

Damak külterület - Sáppuszta

Sáppuszta Damak község külterületi része. A településrész mezőgazdasági jellegű (készenléti, szolgálati) lakótelep, illetve lakóhely és mezőgazdasági jellegű épületek találhatók a településrészben.

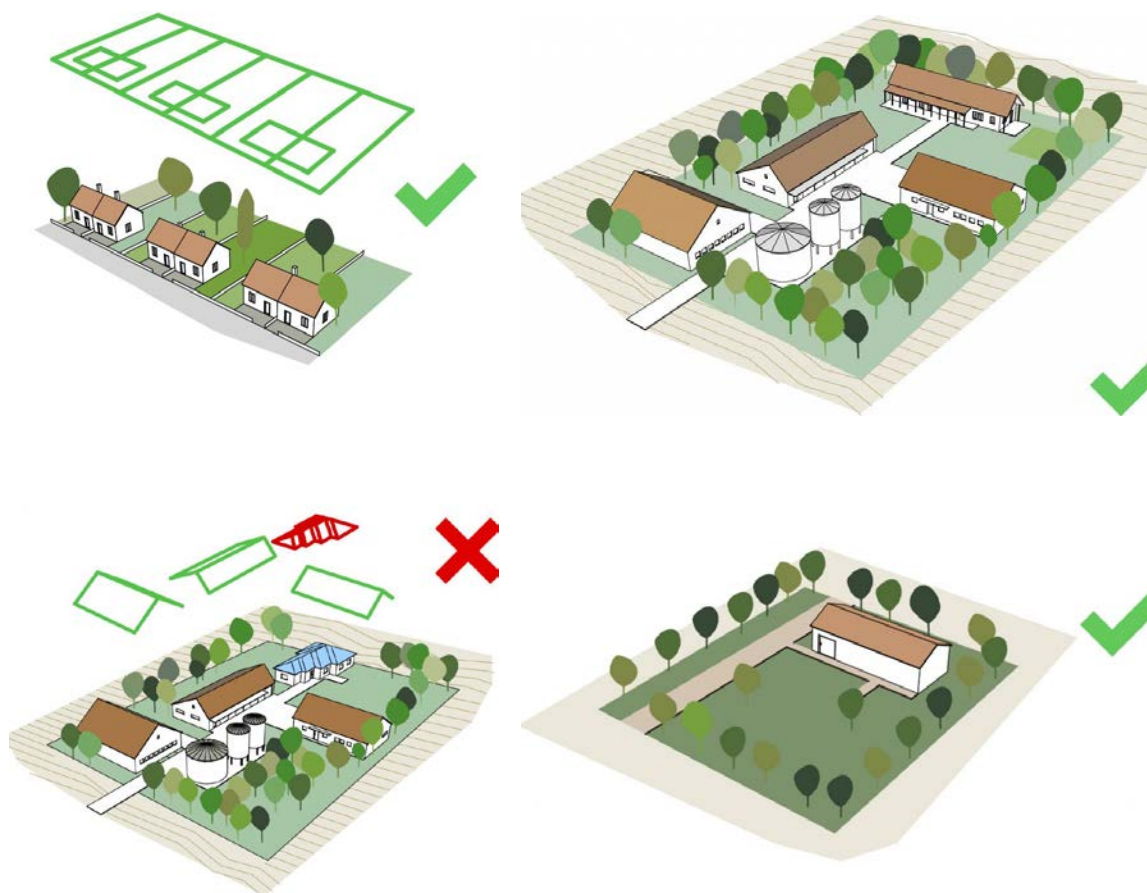
TELEPÍTÉS

Sáppuszta településrészben szabadabb beépítési mód figyelhető meg. A település központi részétől távolodva egyre jellemzőbb a lazább beépítés.

Az épületek a főúttól nagyobb mértékben hátrahúzva helyezkednek el, továbbá megfigyelhető a széles erdősáv jelenléte az épületek előtt, mely a zaj- és porvédelem csökkentését is szolgálja. A pálinkafőzde az úttal párhuzamosan került kialakításra.

A külterületen jellemzően sík a terep. Az épületeket a telken belül érdemes a közlekedő utaktól távol elhelyezni, ezzel belső közlekedési útvonal kialakítása válik szükségessé.

Az állattartó épületek köré a község irányából érdemes erdősávot telepíteni a szag és por terjedésének megakadályozása érdekében.

MAGASSÁG

A sáppusztai területen, a pálinkafőző és szálloda épületén kívül túlnyomó többségben az egyszintes építmények figyelhetők meg. A kétszintes panzió magasságával uralja a teret, azonban ez tájképileg nem zavaró.

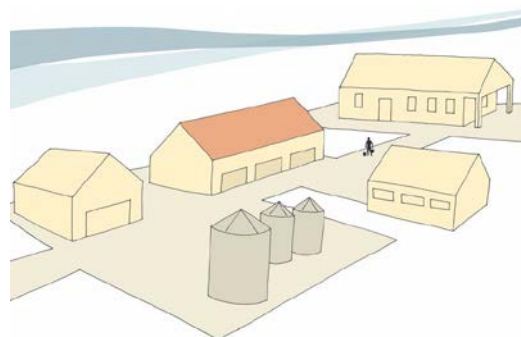
A településrészen javasoltan maximum kétszintes építmények készülhetnek, melyek funkciótól függően változhatnak.

TETŐHAJLÁSSZÖG

Tetőhajlásszög tekintetében a pálinkafőző egyedi jelleget mutat, hiszen toronytetővel rendelkezik.

A településrészen a tetőhajlásszög szerkezettől függően változhat. Ajánlott 38-44 fokos tetőhajlásszög tervezése.

TETŐFORMA

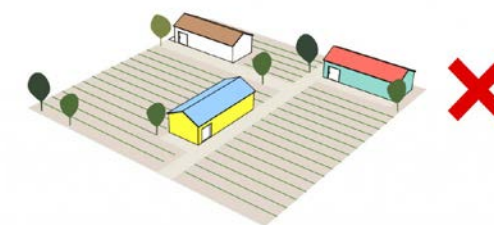
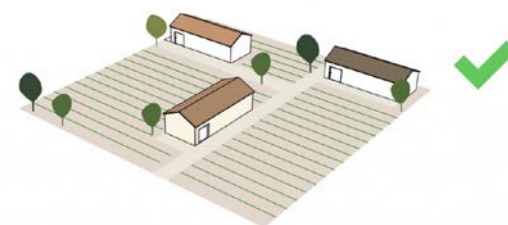
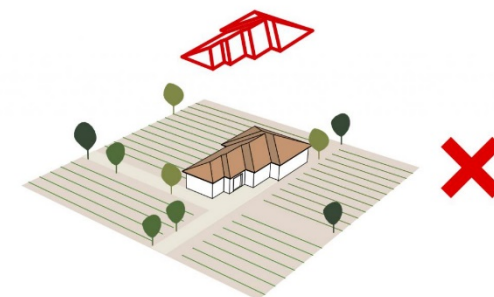
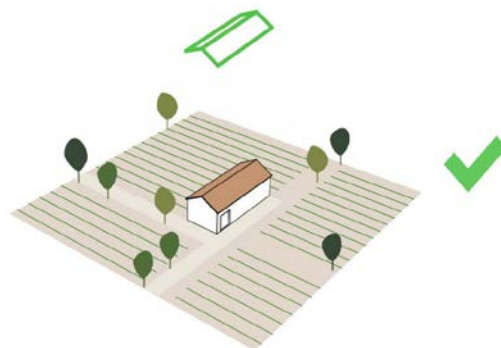
A pálinkafőző sajátos karaktere toronytetőjének köszönhető, mely a sátoztető meredekebb változata. A toronytetők tehát általában formai elemekkel gazdagított magas sátoztetők, melyek hatalmat jelképező építészeti elemek is.

A településrészen lévő többi épület kontyolt nyeregtetővel rendelkezik, így annak kialakítása javasolt.

SZÍNEK

Sáppusztán is javasolt a világos földszínekhez alkalmazkodni, mellyel a későbbi, hasonló beépítések esetén tájba illesztés érhető el. Nem célszerű élénk vagy harsány színeket használni, melyek nem illenek Sáppusztá karakteréhez.

Damak külterület – mezőgazdasági kertes terület

Damak nyugati pereme mezőgazdasági kertes településrészként írható le, melynek beépítettsége eltér a többi karaktertől.

TELEPÍTÉS

A kertes településrészen találunk kisebb épületeket, melyek a telken szabadonállóan helyezkednek el és annak csak alacsony százalékát foglalják el.

TETŐHAJLÁSSZÖG

A belterületre is jellemző 30-45 fokos tetőhajlásszög alkalmazása javasolt a kertes területeken.

MAGASSÁG

A településrészen lévő épületek magassága illeszkedik egymáshoz. Javasolt az egy- vagy kétszintes, esetleg pincével ellátott épületek kivitelezése.

TETŐFORMA

A belterületre is jellemző nyeregtetős kialakítás használata javasolt.

TEREPALAKÍTÁS

A kertes terület változatos domborzattal rendelkezik. Ügyeljünk arra, hogy az épületeket ne vâjjük bele a terepbe.

Damak külterület

Damak külterületét számos természeti érték érinti, emiatt beépítését erősen korlátozni szükséges.

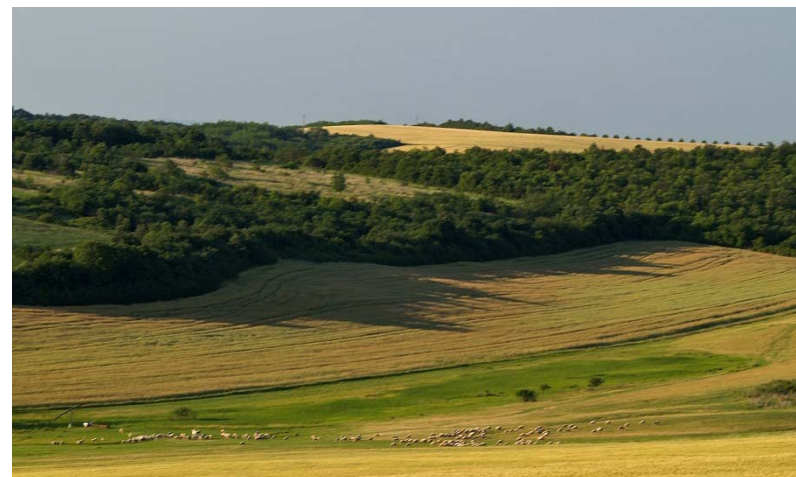
Az Országos Ökológiai Hálózat területein, a Natura 2000-es területeken, az erdő és gyepterületeken és a vizes élőhelyeken teljes mértékben megbontatlan, beépítetlen táj a meghatározó arculati jellemző. Ezekben a területeken **épület** elhelyezése nem ajánlott. A felhagyott szántóterületeken törekedni kell az egykori természetes, őshonos növényállomány visszaállítására. A medencés területeken, természet- és tájképvédelmi szempontok miatt a gyepeket kell előnybe részesíteni. Az inváziós növények telepítése kerülendő.

Erdőterületek: erdősítésnél, mezővédő erdősávoknál és takarófásításnál minden esetben honos fajkból álló, elegendő állományt kell telepíteni. Épület újonnan nem helyezhető el.

Vízfolyások: a község területén található forrásokat, felszíni vízfolyásokat, azok természetes partvonalát, természetes vagy természetközeli állapotban javasolt fenntartani.

Közlekedési, közmű területek: épületet buszváró kivételével nem ajánlott elhelyezni. Fásítás, fasor kialakítása, pótlása során helyben honos fa- és cserjefajokat kell alkalmazni. A mezőgazdasági övezetekben csak tájba illő épület létesíthető. Kerítés nagyparcellás szőlő vagy gyümölcsös esetén, növényzettel kísért vadhálóval, vékony tartóoszlopokkal, tájvizsgálat függvényében létesíthető.

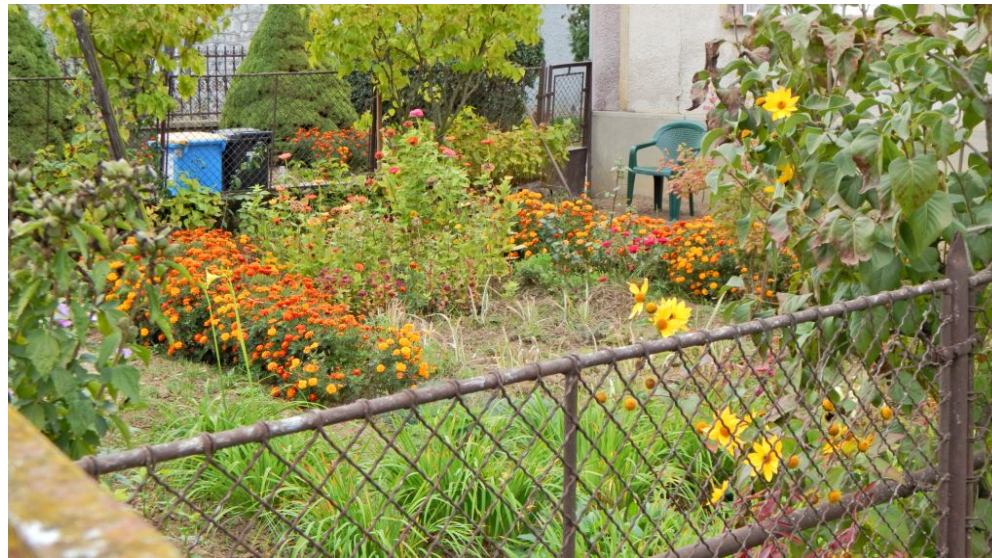
Kertes mezőgazdasági területen kerítés helyett, sövényrel, szőlőkordonnal történő lehatárolás ajánlott, kivétel az erdőterülettel határos telekrész.

KERTEK

Előkertek, utcák

Damakon az épület és az utca között lévő előkertek az áttört kerítéseknek köszönhetően vizuálisan szinte az utca részét képezik. A kerítésen belül kialakított előkerti részek, gépkocsibeállók együtt élnek az utca területével, a burkolt útestet és a járda közötti zöld sávval. Egy-egy szépen megformált kertrészlet az egész utcaképet befolyásolja. Javasolt a lakóház előtt, a közterületen lévő szegélyeket, csapadékvíz elvezető árok partját is gondozni. Erre találunk szép példákat a községben. A telepíthető fás szárú növényfajok mindenképpen őshonos, táji adottságoknak megfelelő növényfajok legyenek.

Pihenőkert, udvar

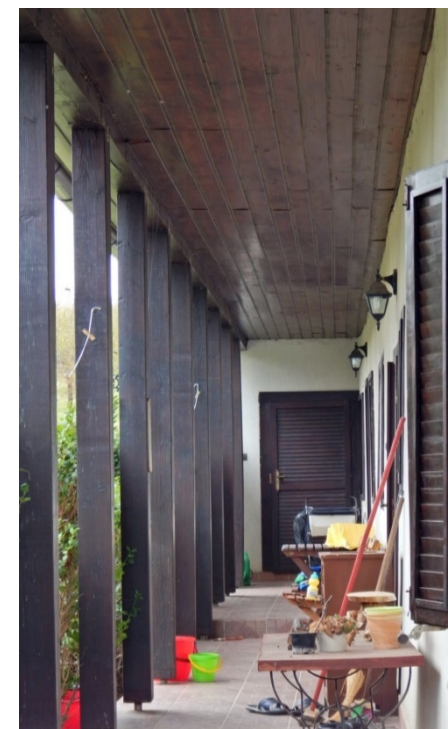
A falu életében fontos szerepet töltött be a mezőgazdaság. A lakóházak mellett, mögött elhelyezkedő kerteket az emberek megművelték. Még ma is találunk arra példát, hogy a teljes hátsókert művelésre kerül (a lenti fényképen például gyümölcsös látható). Egy szépen rendben tartott, megformált konyhakert esztétikai értékét is hordozhat. A XXI. században a kert már a pihenés színtere is, amelyben a haszonkert mellett a pihenőkert is helyet kaphat, egy szépen gondozott gyep, színes virágok az emberek lelki nyugalmát is erősítik. Az udvarban elhelyezhető, épített kerti tűzhely gyakorlati haszna mellett az udvar díszje is lehet. (Erre is látunk példát a településen.) Javasolt az éghajlatnak, a táj jellegének megfelelő növények, virágok ültetése. Az inváziós, nem őshonos növények telepítése minden esetben kerülendő. Jó példák a településről:

ERKÉLYEK, TORNÁCOK

A magyar népi építészet jellegzetes elemei a tornácok. A tornác elhelyezkedését vizsgálva a településen az oldaltornác volt a leggyakoribb forma, amely Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, sok esetben az utcai homlokzatra is átfordult, ez az úgynevezett homloktornác. Újabb épületeknél sokszor lopott tornác jellegű a kialakítás. A településen mindegyikre találunk példákat. A térségre jellemző, ruszin jellegzetességet magán viselő, háromhajtásos boltíves tornác. A tornác anyagát tekintve egyaránt találkozunk fából és téglából építettel is.

A tornácos régi épületek Damakra és a térségre jellemző építészeti értékek, ezért a tornácok megtartása, felújítása, védelme fontos feladatunk.

TETŐK

Településképi szempontból javasolt a cserép és a természetes pala használata. Szép példák figyelhetők meg az alábbi képeken a megfelelő fedési anyagra.

Kerülendő a településképi és egészségi szempontból is káros hullámpala használata. Nem javasolt lakóházon a kék színű, fém hullámlemez használata, illetve régi épületeken kerülendő a bitumenes zsindely alkalmazása.

A képek nem a településen készültek.

AJTÓK, ABLAKOK

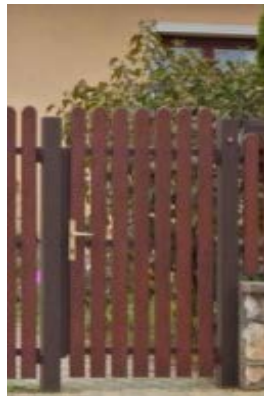
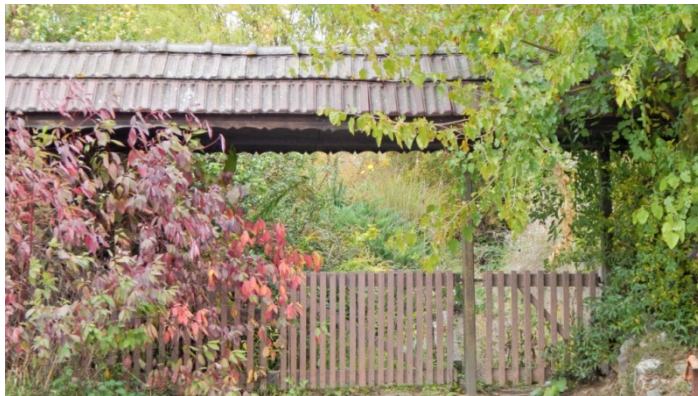
Damakon az utcai homlokzat hangsúlyos eleme az osztott üvegezésű fa ablak. A hagyományos parasztházakon az ablak mérete az épülethez igazított, javasolt ezen a homlokzaton a nyílásméretet megtartani. A hagyományos parasztházakon kerüljük a külső tokos, fehér műanyag redőny használatát, helyette barna színű „spalletta” vagy a sötét színű nyílászáró színével megegyező zsalugáter beépítése ajánlott. A nyílászárók javasolt színvilága barna esetleg sötétzöld.

A településen sok helyen megmaradtak az eredeti fa ajtók, amelyek megőrzésre, felújításra, vagy rossz műszaki állapot esetén hasonló karakterű nyílászáróval történő pótlásra javasoltak. Szép ajtókat találunk a szőlőhegyen is.

KAPUK

A településen az áttört kerítések kialakítása jellemző. Találunk néhány szép fa-, illetve fémkaput, melyek kialakítják a kapcsolatot az utca és az udvar között.

HOMLOKZATKÉPZÉS

Damak község

Borsod-Abaúj-Zemplén megye északi részén a falvakra az utcára merőleges gerincű, kontyolt tetős épületek jellemzőek. Ezeknek az épülethomlokzatoknak a ritmusai határozták meg a települések építészeti karakterét. A településen találunk néhány jellegzetes XX. századi palóc parasztházat. Ezeknek az épületeknek a homlokzatkialakítása már sokkal változatosabb. Van, amelyik tetőformája a hagyományos palóc oromzatos konty fűrészelt oromzattal, megfigyelhető még a normál konty, illetve tűzfalas homlokzat is. Arányukban, léptékükben viszont hasonlóak. Tornáccal, osztott faablakokkal épültek. Ezen felül, településképi értékkel rendelkeznek, felújításuk javasolt.

Megtalálhatók még a kétszintes épületek is, melyek újabb építésűek, csonkakonty- vagy nyeregvető kialakítással készültek. Homlokzatukra nem jellemző a díszítettség, általában egy színűek és megjelenik az erkély is.

HOMLOKZATOK

Damak külterület – Sáppusztá és mezőgazdasági kertés terület

A község külterületi részein is találkozunk arányos, szép homlokzat kialakításokkal. A homlokzati részletek (osztott üvegezésű faablak, füstlyukas tetőforma) hasonlóak a belterületi régi házakéhoz.

RÉSZLETEK, ANYAGHASZNÁLAT

A település épületein megtaláljuk a népi építészet különböző részletmegoldásait. Damak községre jellemző, hogy a lakóházak udvarán kutak találhatók, melyek a házakhoz hasonlóan részleteikben egyedi kialakításúak.

Településképi szempontból lényeges a közterületeken lévő tárgyak igényes részletképzése, a terek, járdák burkolata.

MAI PÉLDÁK

6

Régi, népi építészeti karaktert hordozó épületek felújítása, átalakítása

A népi építészeti értéket hordozó épületek gondos felújítása fontos feladat. A felújítás során ügyeljünk arra, hogy az épület az eredeti stílusjegyeket őrizze meg, ez különösen igaz az utcai homlokzatra. Ne változtassuk meg a homlokzat karakterét más méretű, osztású nyílászáróval, de az utcai homlokzaton ne is falazzunk be ablakot. Amennyiben régi, értéket hordozó épület környezetében új épületet építünk, az új ház tervezésekor, építésekor figyelembe kell venni a szomszédos épületek magasságát, karakterét, arányrendszerét. Az udvar, a kert felé nyithatunk akár nagyobb nyílást is, az utcai homlokzatot igyekezzünk beilleszteni az utcaképbe, a meglévő épületekkel harmonizáló kialakítással.

Új, a meglévő településkarakterbe illeszthető épület

A településen található ez az új építésű lakóház. Az épület a mai kor igényeinek megfelelő méretekkel készült. Nagyobb, mint a település hagyományos épületei. Telepítésénél átvették a hagyományos épületek utcára merőleges beépítését, a homlokzat kialakításánál, pedig arra törekedtek, hogy harmonizáljon a régi házak arányrendszerével, ablakosztásával, segítve ezzel az illeszkedést.

Az utcai homlokzaton a régi épületekhez hasonlóan két ablak helyezkedik el, a nagyobb nyílászárók hátsó kert felé tájoltak, a bejárat feletti kiugró tető pedig az oldalhomlokzat irányába helyezkedik el. Hátul szép köroszlopos tornác található.

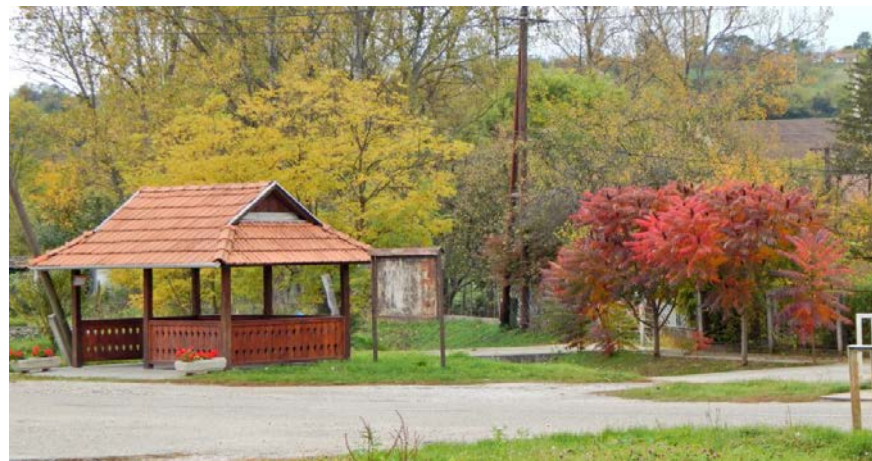
Új építésű épületre példa ez a településen lévő ház, mely az oromzaton lévő évszám alapján 2009-ben épült.

UTCÁK, TEREK

A település középpontjában a Szabadság út és a Dózsa György út keresztezi egymást. A kereszteződéstől nem messze helyezkedik el a közösségi ház, mely mellett egy játszótér található. Ez a község főtere. Itt és a falu Hegymeg felőli oldalán is található egy-egy buszmegálló, melyek a hagyományos lakóházak tetőformájában, stílusában épültek. Damak északi szélén található a település temploma. Előtte zöldfelületet, illetve felújítandó épületet találunk. Az épület felújításával a templom és környéke válhatna a falu másik súlypontjává.

Damak utcáin zöldfelületi sáv választja el a főutat az épületektől. Az utak többnyire aszfalt burkolatúak. Edelény felől érkeve nagy zöldsáv osztja ketté az utat, az egymással szemben lévő házak messze vannak egymástól.

Parkok, terek

A település középpontjában nagy zöldfelület található. A park közepén helyezkedik el a község játszótere, a közösségi ház előtti kis téren virágokat ültettek. Edelény irányából érkező, a Damaki-patak mellett kétoldalt elhelyezkedő zöldfelület látványa fogadja a községbe érkezőket.

HIRDETÉSEK, REKLÁMTÁBLÁK

Az épületek homlokzatára a színes fényreklám helyett a hagyományos cégek elhelyezése javasolt, a házak falaira, illetve a kerítésre kerülő reklámokfelület mérete legfeljebb 0,5 m² lehet.

SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK

9

A képen példa látható antenna álcázására. Ma már fenyőfára hasonlító kialakítás is lehetséges, így a településkép nem sérül, az antenna beleillik a környezetébe és nem okoz zavaró látványt.

Az épületek utcai homlokzatára a légkondicionáló berendezés, parabola antenna elhelyezése kerülendő. Plakát, falragasz az épületek közterületi homlokzatain nem helyezhető el. A teljes utcai tetőfelület gépészeti berendezéssel történő betakarása sem ajánlott. Felszíni elektromos hálózati elem vagy építmény építése nem ajánlott, javasolt a földkábel.

(A képek nem a településen készültek.)

IMPRESSZUM

DAMAK KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

Damak honlapcíme: www.damak.hu

Damak e-mail címe: damak92@t-online.hu

Damak postai címe: 3780 Damak, Szabadság út 35.

Telefon: +36 48 525 174

Polgármester: Baranyay Barnabás Sándor

Főépítész: Farkas István

Főépítész emailcíme: damak@foepitesz.com

SZERKESZTETTE: Farkas István főépítész, Németh István okl. építészmérnök, Mórucz László okl.

építészmérnök, Pintér Réka

SZÖVEG: Németh István okl. építészmérnök, Horváth Adrienne településtervező

FOTÓ: Farkas István, Németh István

GRAFIKAI TERVEZÉS: Németh István, Mórucz László

Damak, 2017. október 19.

A Településképi Arculati Kézikönyvben felhasználtuk a sappusztaipanzio.hu honlapról két képet.

A kézikönyvben szereplő fotók nem kizárólag a településen készültek! A képek és térképek forrása:

www.mapire.eu/hu/

www.mapio.net

www.damak.hu

www.sappusztaipanzio.hu

Saját forrás

Az építészeti útmutató, a mai példák és a reklámhordozókkal kapcsolatos témakörökben szereplő javaslatok között, máshol készült fényképeket is beillesztettünk saját adatbázisunkból, hogy olyan mintákat tudjunk bemutatni, amely a település arculatát, karakterét kedvező irányba módosíthatja.